

АНОТАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Спецсемінар «Соціально-психологічна адаптація особистості»

Дисципліна № _____

Кількість кредитів ЄКТС _____

I. Основна мета засвоєння курсу полягає у розширенні знань та умінь майбутніх психологів необхідних у їх професійній діяльності в області соціально-психологічної адаптації особистості. Курс має розкрити майбутнім фахівцям-психологам специфіку психолого-педагогічної допомоги особистостям, які мають труднощі в процесі адаптації до нових соціально-психологічних умов та визначити роль психолога-практика в сфері психологічної допомоги дезадаптованим особистостям.

II. Місце навчальної дисципліни у програмі підготовки практичних психологів

Соціально-психологічна адаптація особистості – це науково-практична дисципліна, яка вивчає психологічні особливості адаптації особистості в процесі її життєдіяльності; особливості психопрофілактики, психокорекції та психотерапії труднощів в адаптаційному процесі; розробляє рекомендації, що спрямовані на подолання проблеми дезадаптації особистості та підвищення її особистісного розвитку.

III. Завдання дисципліни є ознайомлення майбутніх психологів з основними психологічними особливостями процесу адаптації, проявами дезадаптації та причинами їх виникнення; вивчення процесу адаптації в онтогенетичному розвитку людини; розробка рекомендацій, адаптативно-розвивальних програм для особистостей, які мають труднощі в процесі адаптації у нових соціально-психологічних умовах життєдіяльності.

IV. Основні знання та уміння яких набуває студент опанування даної дисципліни

Основні знання:

- знати концептуальні теоретичні підходи до вивчення проблеми адаптації-дезадаптації особистості в психологічній літературі та основні поняття й категорії теорії соціально-психологічної адаптації;
- мати цілісне уявлення про методи роботи практичного психолога з психодіагностики, психопрофілактики та психокорекції труднощів в процесі адаптації.

Основні вміння:

- апелювати основними поняттями теорії соціально-психологічної адаптації особистості;
- грамотно використовувати діагностичні процедури для вивчення проблеми соціально-психологічної адаптації особистості;
- розробляти рекомендації та адаптативно-розвивальні програми, які направлені на подолання труднощів в процесі соціально-психологічної адаптації з метою підвищення рівня адаптованості особистості в нових умовах її життєдіяльності.

V. Короткий зміст дисципліни

Тема 1. Предмет, завдання та зміст курсу «Соціально-психологічна адаптація особистості». Специфіка курсу «Соціально-психологічна адаптація особистості». Завдання дисципліни в системі підготовки практичних психологів, її зв'язок з іншими науками. Історичні витоки поняття адаптація. Адаптація особистості як проблема психологічної науки.

Тема 2. Концептуальні підходи до вивчення проблеми адаптації-дезаптації особистості в психологічній літературі. Психічний, психофізіологічний та психологічний аспект проблеми адаптації особистості. Система психічної адаптації (Г. Балл, Р. Баєвський, Ф. Березін, Ю. Александровський). Концепція стресу Г. Сел'є. Концепція стійкої адаптації В. Лебедева. Вивчення психологічної адаптації особистості в зарубіжних психологічних теоріях: психоаналітична концепція З.Фрейда, біхевіористичний підхід Б. Скіннера, необіхевіористична теорія Г. Айзенка, індивідуальна психологія А. Адлера, теорія когнітивного дисонансу Л. Фестінгера, гуманістичний підхід в психології А. Маслоу та К. Роджерса, персоналістичні та екзистенціальні погляди Ж.-П. Сарта, М. Хайдегера, К. Ясперса, концепція єдності протилежно спрямованих процесів акомодатії й асиміляції Ж. Піаже, інтеракціоністична концепція адаптації Т. Шибутані, Л. Філіпса. Соціально-психологічні аспекти вивчення проблеми адаптації особистості у вітчизняній та сучасній літературі: концепція соціальної обумовленості психічного Л. Виготського, О. Леонт'єва, С. Рубінштейна, концепція неадаптивної або надситуативної активності В. Петровського, теорія розвитку вищих психічних функцій Л. Виготського, концепція соціально-психологічних особливостей адаптації А. Налчаджян, А. Фурмана, Н. Ржецького та ін. Поняття адаптованість, неадаптованість, дезаптованість в теорії соціально-психологічної адаптації. Підходи до вивчення проблеми дезаптації особистості: клінічний, психологічний, онтогенетичний. Поняття «соціальна адаптація» в психологічній літературі.

Тема 3. Проблема адаптації особистості як члена суспільних відносин. Соціально-психологічна адаптація на рівні мікросередовища, компоненти адаптаційного процесу. Види соціально-психологічної адаптації особистості. Види адаптованості особистості. Етапи адаптаційного процесу. Проблема визначення рівнів соціально-психологічної адаптації. Адаптація та соціалізація особистості.

Тема 4. Адаптивні властивості особистості. Індивідуально-типологічні чинники адаптації особистості. Адаптація та механізми психологічного захисту. Класифікація механізмів психологічного захисту. Соціально-психологічна адаптація та девіантна поведінка. Типи девіантної поведінки та причини їх виникнення.

Тема 5. Соціально-психологічна адаптація в процесі онтогенетичного розвитку людини. Загальна характеристика онтогенезу людської психіки. Феномен процесу адаптації в критичні періоди онтогенетичного розвитку. Вікова періодизація та фази розвитку особистості в дитячому віці (за А. В. Петровським): адаптація, індивідуалізація, інтеграція. Епігеністична модель розвитку особистості Е. Еріксона. Особливості соціально-психологічної адаптації в дорослому та зрілому віці. Первентивна адаптація як психологічний феномен.

Тема 6. Особливості психодіагностики, психопрофілактики та психокорекції процесу соціально-психологічної адаптації особистості в закладах освіти. Особливості соціально-психологічної адаптації в процесі учбової діяльності. Поняття «шкільна адаптація-дезаптація». Психолого-педагогічний аспект виникнення адаптаційних порушень в умовах шкільного навчально-виховного процесу. Індивідуально-психологічні чинники шкільної дезаптації. Особливості соціально-психологічної адаптації учнів перших, п'ятих та десятих класів. Специфіка адаптивно-розвивальних заходів для учнів загальноосвітніх шкіл. Особливості адаптивного процесу студентів до навчання у вищих навчальних закладах та шляхи його оптимізації.

Тема 7. Специфіка сімейної адаптації та шляхи її оптимізації. Поняття «шлюбна адаптація». Особливості первинної та вторинної сімейної адаптації. Види шлюбної адаптації. Адаптивні здібності особистості до міжособистісної взаємодії в сімейному житті. Динаміка соціально-психологічної адаптації в сім'ї. Соціально-психологічна адаптація молодої сім'ї. Адаптація подружжя до народження дитини, формування образу батьківства. Перехідні періоди в сімейному житті та їх зв'язок з соціально-психологічною адаптацією. Проблема адаптації особистості після розлучення. Шляхи оптимізації сімейної адаптації, завдання успішного розвитку сім'ї на всіх етапах її існування.

Тема 8. Психологічні особливості професійної адаптації, технології кадрової адаптаційної політики в організації. Сутність професійної адаптації, її властивості та мета. Особливості первинної та вторинної адаптації персоналу. Чинники професійної адаптації. Стадії процесу професійної адаптації. Адаптація як засіб регулювання зайнятостю населення. Технології кадрової адаптаційної політики в умовах організації.

VI. Назва кафедри та викладацький склад, який буде забезпечувати викладання дисципліни

Кафедра психології та педагогіки факультету педагогіки та психології. Викладач доцент, канд. психол. н. Дзюбенко О. А.

VII. Обсяги навчального навантаження та терміни викладання курсу

На вивчення дисципліни відводиться 90 годин (3 кредити ЄКТС).

VIII. Основні інформаційні джерела до вивчення дисципліни

1. Балл Г.А. Понятие адаптации и его значение для психологии / Г.А. Балл // Психологический журнал. – 1989. - №1. - С. 92-100.
2. Бойко І.І. Соціально-психологічна адаптація підлітка до нових умов навчання: дис. ... кандидата психол. наук : 19.00.07 / Бойко Ірина Іванівна. – К., 2002. – 243 с.
3. Бойчук В. Шкільна дезадаптація учнів 5-х класів / В. Бойчук // Психолог. – 2008. - № 35. – С. 3-12.
4. Вікова та педагогічна психологія: навч. посіб. / [О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін.]. – К. : Просвіта, 2001. – 416 с.
5. Все про адаптацію... спецвипуск / [гол. ред. Т. Шаповал]. - Київ : Перше вересня, 2004. - 120 с.
6. Выготский Л. С. Проблема развития высших психических функций / Л. С. Выготский // Психология. - М. : ЭКСМО-Пресс, 2002. – С. 512-539.
7. Жан-Клод Брангье Беседы с Жаном Пиаже. Беседа пятая (Май-июнь, 1969): Механизмы ассимиляции и аккомодации / Жан-Клод Брангье // Психологический журнал. – 2000. - том 21. - № 5. - С. 112-116.
8. Зотова О.И., Кряжева И.К. Некоторые аспекты социально-психологической адаптации личности // Психологические механизмы регуляции социального поведения. - М.: Наука, 1979. - С. 219 - 233.
9. Кузнецов П. С. Концепция социальной адаптации / П. С. Кузнецов. – Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 2000. – 136 с.
10. Максименко С. Д. Адаптація дитини до школи / С. Максименко, К. Максименко, О. Главник. – К. : Мікрос-СВС, 2003. – 111 с.
11. Мельникова Н. Н. Социально-психологическая адаптация как процесс / Н. Н. Мельникова // Психическая и социально-психологическая адаптация: проблемы теории и практики: Тематический сборник научных трудов . - Челябинск : ЮУрГУ, 2005. - С. 16-19.

12. Налчаджян А. А. Социально-психическая адаптация личности (формы, механизмы и стратегии) [электронный ресурс] / А. А. Налчаджян. – Ереван: АН Армянской ССР, 1988. – 347с. – Режим доступа к книге: <http://ethnopsyhology.narod.ru/libr/N/nalchajan/nalchjan-adapt.htm>
13. Паршина Т. О. Структурная модель социально-психологической адаптации человека / Т. О. Паршина // Социологические исследования. - 2008. - № 8. - С. 100-106.
14. Петровский В. А. Психология неадаптивной активности / В. А. Петровский. – М. : Горбунок, 1992. – 224 с.
15. Прищепя О. Адаптація особистості як проблема психологічної науки / О. Прищепя // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. – 2010. - Т.ХІІ, част. 6. – С. 308-316.
16. Психология человека от рождения до смерти / [под. ред. А. А. Реана]. – СПб. : прайм-Евразия, 2002. – 656с. - С.318-395.

ІХ. Методи навчання: поєднання лекційних занять та активних форм навчання (тестування, дидактичні та організаційно-навчальні ігри, творчі завдання тощо).

Х Система оцінювання:

Поточний контроль: оцінювання виконання завдань на лабораторних заняттях, оцінювання 2-х модульних контрольних робіт, виконання творчих індивідуальних завдань, підготовка есе за заданою тематикою.

ХІ Реєстрація на навчальну дисципліну: